

del *griu* mitològic, GRYPHUS, que pedantescament es vantarien de conèixer, i contribuïa a donar llustre a llur «saviesa» ornitològica. La variant *gièvre*, documentada a Liege ja l'any 1317, acaba de confirmar la base fonètica puix que probablement parteix de **griève*. Altrament no és la griva solament que rebé nom allusiu a Grècia, car hi ha en francès la *pie grièche* 'Lanius excubitor'.

Es possible que el mot *griva* ja hagués penetrat a través de Val i Múrcia fins al regne de Granada cap a la fi de l'Edat Mitjana. Si així fos tindríem una explicació etimològica de l'andal. *alcobaila* «pájaro de la familia del zorzal» (AlcVenceslada) d'estructura inequívocament aràbiga. Entrant *griva* a la boca dels moros o moriscos granadins, havia de ser pronunciat **kibra*, car d'una banda l'àrab no posseïx el so de *g* oclusiva i sovint la canvia en *k*- en els manlleus; i, d'altra banda, no podent articular un grup consonàntic inicial, es veu obligat a desplaçar la *r*; d'aquest **kibra* el diminutiu havia de ser **kobaira* > *-aila*, amb la coneguda coincidència andalusí de *r* i *l*, cf. *EntreDL* III, 163-7.⁴

DERIV.: *Grivat*, mena de moixó a Cardós (1934). *Grivero* (supra). *Griüeta* (BDC xx, 314). *Griüieta* (BDC xi, 53). *Griüeret*. *Griüellí* «grivellino (pájaro)»,²⁵ *DBal*.

¹ Del qual ja hi ha algun testimoni de 1459. Ni en el sentit de garbell ni en l'ornitològic no es troba el mot en oc. ant.; en el qual, en canvi, apareix CRIBELLUM, però amb *cr-*: *crivel*. —² Delaroché, *Observ.* *sur des poissons recueillis dans les Baléares*, li dona com a noms eivissencs *massot* i *grivia*: aplicació que no sorprèn puix que el mateix peix s'anomena *merlo* a Elba, i *tohrdou* a Niça i Gènova; E. Rolland, *Faune Pop. de la Fr.* III, 154. —³ No té cap fonament semàntic la d'AlcM, que només es funda en un malentès passatger de Meyer-L., agreujant-lo: sembla creure que en català *griva* sigui nom d'una mena d'esperver o bisaroca, cosa mancada de tota base en els fets. En un dels seus habituals moments de distracció, M-L. es devia fer un embull amb el 'Lanius excubitor' el nom francès del qual, *pie grièche*, té coincidència etimològica amb el de la griva. —⁴ MLWagner, *RFE*, c. 1935, va pensar en una etim. purament aràbiga, però ell mateix ja reconeix que està en desacord amb els fets ornitològics i amb les normes de la morfologia aràbiga.

Grixolera, V. *creixens* Gro, V. *gros*

GROC, adj., del ll. CRŌCUS 'safrà' i ja usat també com a nom del color groc, i aquest, del gr. κρόκος 'safrà'. □ 1.ª doc.: fi S. XIII, Llull.

«L'amic volc anar en una terra estranya per honrar son Amat, e volc-se desmerxar per ço que no fos pres en lo camí, e anc no poc desmerxar de sos ulls plors, ni de sa cara magres fayçons e *groma* color, ni de son cor plants, pensaments ---», *Amic e Amat* (Blanq., NCl. III, 48.13). «No gaus tèn>n>yer drap de lana a *groc*, sinó ab gauda», a. 1307, «un pali ab flors

grog<u>es», 1311, *InvLC*, que en recull 18 exemples més en docs. entre aquesta data i 1390. No és rar que els textos catalans en baix llatí disfressin l'adjectiu donant-li la forma ll. *croceus* (així, com a qualificatiu del *filadis*, en un doc. de Cardona, de 1424, BCEC, 1905, 335). *Groc* apareix, doncs, des del principi, amb el seu sentit més específic, en què és l'equivalent del fr. *jaune*, it. *giallo*, angl. *yellow*, al. *gelb*, cast. *amarillo*, port. *amarelo*, color de flors, de robes etc. Però en català té, de més a més, el significat de 'pàllid', en el qual no és cap improprietat ni expressió laxa, i que és el que ja hem pogut observar en la cita de Llull.

L'hi trobem en tota mena d'autors i èpoques. «Lo dejuni bo és, mas en manera secreta, no axí com aquells que, ab comins rústecs se feyen *grocs*», StVicentF (*Quar.*, 235.40); «un rey assegut en un carro anava per una ciutat en àbit real e --- encontra dos hermitans *grocs* en les cares, e pobrement vestits; e tentost --- devallà del carro, e --- agenollà-s denant ells ab molta reverència ---», CCCLXII del *Recull d'Eximplis* p. p. Ag. (II, 331); «si alguna veen *grogua* o trista, és appellada monja» en el *Llibre d'Ajustaments*, ms. del S. xv (B. Univ. Bna., f° 209v.); «la cara torna *grog*: facies in pallorem mutatur», JnEsteve (*Li. Eleg.*, k-1-c). OPou registra totes dues accs.: «pallidus --- buxeus --- *groc descolorit*: luridus; *groc daurat*: fulvus; *groc com de or*: aureus», i també «AFFECTIONS: *estar groc*: palleo, -esco; tenir vergonya: erubescó ---» (*TbPu.*, 318, 298).

Igual en els escr. de la Renaix.: «potser sí que a mon marit / la gelosia l'acora? --- / de fit a fit me mirava / ab la cara tota *grog*», Mrn Aguiló (*Això ray!*, *JFlo.* 1866, 32); «—Què tens? —No pas res. —Si estàs *grog*, com si volguesses finir. —Ja 'm passa: penso que 'l sol m'ha enlluernat», Vidal Val. (*Rosada d'estiu*, 150); «botà a prop meu un home desconegut, *groc*, esferehit, tacat de sang ---», NOLLER (*Notes de c.*, 194); «al últim me vaig anar posant tan mal que 'm vaig tornar tot *groc*», Genís Ag. (*JFlo.* 1876, 327).

I en versos inoblidables, recordant un moment sublim: «ell espera la veu de *fo!* / que donarà, sortint del rengle, / l'oficial, rígid i *groc*; / i, en encetar-se'n la paraula, / amb dring de reneç foraster, / ell cridà: ---Visca Catalunya! / —tot, gent i pati, es va desfer; / i, a un batre d'ulls, abans de caure, / la gran Invocada veié / ---», Josep Carner (*Mort de Companys*), a. 1952.

Groc segueix avui en ús en tot el territori de la llengua, i tant en una acc. com en l'altra. En ross. només alguns individus de parlar molt corromput pretenen usar el grosser francesisme *zóna*: fins en el Capcir, si bé un dels meus informants de Formiguera assegurava que es deia així, escoltant d'un trosset lluny la conversa d'una altra família de la mateixa vila vaig sentir que parlaven d'un objecte *grók* (1960), i una de les puntes de serrat que la domina porta com a nom *lu řog grók*. A les Illes, fins a Eiv. («*groc*: amarillo», PzCabr.); en els Pirineus occidentals *grók* a Tor de Vall Ferrera, i així fins a les darreres localitats de llen-